

BRUNO-FR. JORDAN:

Jurij Stephenson.

(Konec.)

III.

Stephenson pač ni mislil na to, da bi začetek svoje blaginje izkoristil za počitek, ampak mislil je zopet na to, da bi nadaljeval svoje učenje še z večjo vnemo. Kupil si je novih knjig, ki jih je čital ob večerih po svojem delu. Istodobno je poslal svojega malega Roberta v bližnje mesto v šolo. Ker se ni hotel od njega popolnoma ločiti in ker je bila pot v mesto predolga, mu je kupil osla. Robert, sedeč na svojem oslu, je odšel vsako jutro zgodaj s košarico za živila in s torbico polno knjig. Ko se je vrnil zvečer, sta oče in deček izdelovala naloge skupno. Robert je ponavljal svojemu očetu dragocene lekcije svojih profesorjev. Ta čudovit zgled ljubezni do učenja je sinu kazal, da je veda dragocena. Robert se je navduševal za delo in oboževal je očeta, ki mu je bil tako dober vodnik v življenju.

Četudi stari slepi oče ni mogel videti svojih obeh dragih otrok, vendar je preživeljal v njih sredi svojo starost v miru in sreči. Blaginja se je povrnila k delavni družini.

Stephenson se je vedno trudil, da bi odkril kako izpopolnitev strojev. V svoji hiši je imel majhno delavnico polno vsakovrstnih vzorcev (modelov) in po cele ure se je mudil pri njih, da jih je proučaval. Začel je izdelovati stroje in mnogo teh so uporabljali sosednji rudniki; delovali so čudovito.

Sedaj se loti Jurij svojega načrta, ki ga je imel že od svoje mladosti. Izrabil je vodno paro za prevažanje tovorov. Posrečilo se mu je izdelati hlapni stroj — lokomotivo, ki mu je nadomeščala konjsko vprego in premerila daljavo z veliko večjo hitrostjo. Lokomotive so bile v tedanji dobi sicer že v rabi, toda ti stroji so bili jako pomanjkljivi in mogli so v eni uri premeriti le dve milj. Razentega je tak stroj porabil preveč premoga in provzročal je grozen ropot, da se je živina plašila. Če se je prikazala čreda ali voz, so morali ustaviti grozni hlapon, da so se izognili nesreči.

Vse to je provzročalo mnogo neprilik in je tako oviralo hitrost prevažanja, da so stroji te vrste prišli ob vso veljavo. Stephenson je

odpravil ta neznosni ropot in je povečal hitrost strojev. Toda ni se mu posrečilo, da bi kar hipoma uresničil svoj načrt, ki si ga je zasnoval že v svojih mladih letih.

IV.

Ko se je Stephenson pečal z izboljšavanjem lokomotive, ni zane-marjal dela v rudokopih. Sin rudarja in on sam rudar je pač vedel, da ni bolj mukepolnega in velikim nesrečam bolj izpostavljenega življenja, kakor je življenje rudarjevo. V rovih se nabirajo gorljivi plini, ki se ob goreči luči vnamejo in s strašnim pokom lahko pokop-ljejo delavce v rovih. V rovih je pa nemogoče delati brez luči. Ubogi rudarji so bili torej nekdanj izpostavljeni gotovi smrti, kadar je nastala »treskavica« na mestu, kjer so delali. Stephenson je že izdavn mislil na to, kako bi odstranil to nevarnost.

Nekoč pride premogar ves prestrašen v Stephensonovo hišo in zakriči: »Ogenj je v zračni cevi!« Jurij skoči takoj na kraj nesreče. Žene in otroci se gneto prestrašeni ob vhodu v rov. Bila je smrtna nevarnost za onega, ki bi stopil v ogroženi rov. Stephenson se ne pomišlja: da se takoj spustiti v rov. Ko stopi pred prestrašene rudarje, zbrane na dnu rova, zavpije: »Če je med vami le šest pogumnih mož, da mi slede in mi pomagajo, obljubljam vam, da zadušimo ogenj!« Miren in odločen glas Stephensonov oživi krepko voljo rudarjev.

Šli so brž na delo. Stephenson na čelu, držeč v roki zidarsko lopat-ico, da napraviti zid pred gorečo cevjo. Ker zrak ni mogel več do plamena, je ogenj ugasnil. Vendar se je zadušilo nekaj ljudi in ko so spravili njih trupla iz rova, so obkolili Stephensona; imeli so brez-mejno zaupanje v njegovo razumnost in preudarnost. »Oj,« so mu rekli, »ali nimate sredstva, ki bi nas obvarovalo take nesreče?« — »Iščem ga,« odvrne Stephenson. — »Tedaj hitite! Glejte!« pravijo rudarji, kazoč na trupla svojih tovarišev, »premog se da odkupiti le s krvjo rudarjev!«

Odslej išče Stephenson še z večjo vztrajnostjo sredstvo, da bi dovršil varnostno svetilko, čije plamen bi bil zavarovan proti treska-vici. Ni preostajalo nič drugega, kakor narediti nevaren poizkus. Stephenson se da spustiti na dno rova z izvežbanim delavcem in rudniškim mojstrom. Ta poslednji pelje Stephensona v rov, ki so ga delavci morali zapustiti zaradi morilnega plina, ki je vahal z ostrim žvižgom skozi razpoke. Rudniški mojster stopi v rov brez luči in vrnivši se trdi, da bi nastala strašna eksplozija, če bi se približal s kakršnokoli lučjo; to bi bila smrt. Stephenson se nasmeje in reče:

»Stopite na varen kraj, vstopim sam!« Mojster in delavec se postavita na varno mesto, tresoč se za Stephensonovo življenje. Ta pa kmalu izgine s svetilko v roki v globokih ovinkih rovov. Kakor hitro je stopil v tok dušljivega zraka, se je hipoma vzdignila luč svetilke; bilo je videti, da se bo priprava vnela. Nato se je plamen skrčil in ugasnil. Stephenson se vrne k tovarišema in jima pove, kaj se je zgodilo.

Pet dni po Stephensonovem poizkusu je pokazal velik angleški učenjak Davy kraljevemu društvu v Londonu drugo varnostno svetilko. Ker je bil Davy sloveč učenjak, Stephenson pa le ubog delavec, je postala Davyjeva svetilka takoj sloveča.

V.

Stephenson se vrne k svojemu nekdanjemu opravilu: da izpopolni lokomotivo in izume železnico. Kolikor večji je bil Robert, toliko bolj se je udeležaval raziskavanj svojega očeta. Ne bomo si ogledali vseh poizkusov, ki sta jih morala narediti oba Stephensona, preden sta prišla do svojega namena. Povem le, da je preteklo od izuma varnostne svetilke pa do tistega časa, ko je Stephenson mogel pokazati uspeh svojega dela, celih 14 let trdega dela. Ker je delal raznovrstne poizkuse, so ga nekateri, ki niso razumeli njegovega dela, smatrali za blaznega.

Leta 1829. je angleška vlada razpisala nagrado za izumitelja lokomotive, ki bi vlekla veliko težo s hitrostjo treh milj na uro. Stephenson, ki je slednjič izvršil svojo velikansko nalogo, je oddal za tekmo lokomotivo, ki jo je imenoval »vreteno«. Tekme se je udeležilo le pet oseb. Znamenje je bilo dano. Vreteno je teklo in videlo se je, da zasluži svoje ime, zakaj vleкло je dogovorjeno težo z brzino 6 milj na uro. Ko so mu odvzeli težo, je teklo z brzino deset milj. Štiri druge lokomotive so tekmovala z »vretenom«, a niso izpolnile pogojev in izločili so jih.

Od tega dne je bila slava Stephensona popolna. Danes so ga proslavljali tisti, ki so ga včeraj zbadali. Postal je predmet ljudskega ponosa. Slava nekdanjega rudarja ni imela tekmeča. Iz preprostega rudarja in rudniškega inženirja je postal železniški podjetnik. Prvo železnico je zgradil v svoji domovini. Nato je šel v Francijo, kjer je zgradil železnico Paris—Rouen in Marseille—Avignon. Pozneje je odšel v Belgijo, Italijo, Španijo in še celo v Egipt. Povsod so mu hvalo dolžni za zgradbo prvih železnic.

Jurij Stephenson je postal lastnik velikanskega imetja, ki si ga je pridobil s svojim delom. Ko se je čutil že preveč izmučenega, je

pustil nadaljevanje svojemu sinu Robertu. Prenesel je svoje delovanje na dobrotelne ustanove. Za svoje delavce je ustanavljal šole, knjižnice, podporne blagajnice in hranilnice.

»Vztrajnost,« tako jim je govoril, »me je spremljala pri vsakem mojem delu; brez te ne bi dosegel ničesar. Vkljub siromašnosti in vsem težavam, ki mi jih je povzročalo uboštvo, sem vztrajal pri učenju. Vztrajnost! Da, vztrajnost je premagala vse uboštvo. Če si jo hočete prilastiti, prijatelji moji, storila bo vam to, kar je storila meni: osrečila vas bo!«

V poletju.

Vse zaspane,
vse zaspane
v sanjah kimate, poljane,
v noč zavite,
v črni halji skrite.

Ej, ve cvetke,
trudne cvetke,
kje so vaše polne skledke,
kje medica
za čebele in slaščica?

Vroči dnevi,
hudi dnevi:
smrtna kosa, smrtni spevi
prav nad vami,
ko se zora drami.

Prebahavo,
previhravo
k solnčecu ste z bujno travo
ve hitele,
pa ste v smrt drvele!

Ej, bahate,
ve bahate,
sočne in bogate trate,
kje so danes vaši
pisani pajdaši?

Vroči dnevi,
hudi dnevi,
smrtna kosa, smrtni spevi
prav nad vami,
ko se svita za gorami.

Anica.

